

הלכות מגלה סימן תרפו תרפה

קמת מצנה שאין לו קורבים (ח) (כדי ז) צרכו, ששפוגע בו קורבו תחלה ואחר כך קורא: הגה וכל זה לא מגרי אלא (ט) בדאיפא שהיה לעשות שפיהן, (י) אבל אם אי אפשר לעשות שפיהן (יא) אין שום מצנה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגלה (יז) וכו' בשם הוספות ומהר"א מורח, והא דמת מצנה קודם הקנו הנקא (ס) [כ] (יב) בדאפשר לו לקרוא אחר כך (מהר"א מורח):

א קמה ריש מילה
ב בקראת שם ג
ג אור, וכן קמת מין
ד שם בתוספת
ה ודקדוק
ו ע"ש
ז מירושלמי ואין דעת
הפאנים

תרפה דין כרפים המקפים חומה מימות יהושע בן-נון, וכו' ח' סעיפים:

א *כרפים (א) המקפים חומה מימות יהושע בן-נון, יאפלו אינן מקפין עקשו, קורין בט"ו, יאפלו

באר היטב

בבבאר, כ"י, פ"ח: (ד) צרכו, משמע דס"ל דאע"פ שיש לו קורבין פינו שאינם כדי צרכו מקרי מתמצנה, וכ"כ בהג"ה סוף סימן תרצו ס"ז דס"ל דמבנתו קודם, ע"ש. ומ"א חלק וקתב: הנקא קמת שאין לו קורבין, וכ"כ הש"ג הנקא משהוא בשדה שהוא מוטל בבנין אבל בעיר מגלה קודם, וכ"כ ה"ב"ח, וכ"כ בר"ט בשם א"י עקתב: קבורת ת"ח קדם למגלה, עכ"ל, וטעמו מדאקרינן פבור תורה דחיד קמרי משמע דלשאר כל אדם מגלה קודם פינו שמוטל בעיר, וכן עקר, עכ"ל: (ס) בדאפשר. אבל אם הוא סמוך לחשכה יקרא המגלה דקא מתמצנה אפטר לקברו פללה, אבל אם הוא כענין שא"א לקברו אח"כ מפני לטמים, פודאי יתה מקרא מגלה, עמ"א וכו'. מילה ומקרא מגלה, אי אפא שהיה לשפיהן מקרא מגלה קודם משום פרסום נסא, ואי ליכא שהיה לשפיהן מילה כנסתה דתרי דאורייתא קודמת למקרא מגלה דתרי דרפנו, פ"ח. אבל בת"ח יקדים המגלה, וקראת לי השעם דכולל למול בתשיעי, כנה"ג, עין שם:

שערי תשובה

מדברי קבלה, ע"ש. ועין בבב"א שאם שכח או נאנס פללה די בקראת ד"ס הא"צ לשיבחה עוד השעם לתפלים קראת פללה, ע"ש: [כ] בדאפשר. ועין בשב"א ח"ב סימן פז מ"ש ענין זה, ועין בתשובת מהר"ט אג"ל סימן רצ"ו. ועין בשו"ת מהר"א סימן ח' ט' י' א' פלפול עצום וארוך בענין זה על דברי מהר"א מנח"י וכו' והט"ו ומנ"א, ע"ש. ועמ"ש פת"אקרינן, ועין בשאלת הגב"ע ח"ב סימן קכ על מ"ש פדור"י שם בשם הגאון אב"ד דל"ל דנשים חבולות במקנה וכו' ת"ל לאו דלא הסור וכל לית לשים חבולות, וע"ש מ"ש מהר"י לרנן, והוא קתב דלקימ דקמקום שפגנו קפריש עם על הנשים פשיטא דאיכא למימר לאו ח"לית, אבל כאן נקמא דלא הקנו עליהם כלל לא עדיף מנכות דאורייתא דכל מינע שהיה נשים פטורות וכו' ודבוק כעין דאורייתא תקנו, וע"ז קאמר דודאי גם עליוהו תקנו לפי שם הן ה"ל באותו נס, ע"ש. ועין לקמן סימן תרצה סי"ט כ"ש על דברי פדור"י לענין משלוח בנות יאשיהו, ועין בשאלת הגב"ע סימן קכ ח"א:

משנה ברורה

הכי, עין שם: (יב) בדאפשר לו לקרוא. אבל אם הוא סמוך לחשכה יקרא המגלה, דקא מתמצנה אפטר לקברו פללה. והנה זה העתיק הרמ"א בשם מהר"א מנח"י, אבל פ"ה (יד) אחרונים חולקין על זה וסבירין דאפילו באפן שידחה המגלה לגמרי, גם כן מתמצנה קודם משום פבור הפריות, אכן כבר בארנו לעיל דדוקא במתמצנה מפש אבל לא בשאר מתים, ואפילו אם נפסק שם דבשאר מתים גם כן מצנה להקדים קבורתו לקריאת המגלה, (טו) על-פל-פנים היכא דידחה על-ידו קריאת המגלה לגמרי, פודאי מגלה קודם ויקבר מחו פללה:

לילף לבית הפנסות: (ח) כ"י צרכו⁴⁴. מלשון זה מוכח דאף שהיה בעיר, שיש לו קורבין, דשוב אינו מוטל בבנין, והזריחות לקברו קודם הוא רק חוספות פבור לו, אפילו הכי מבר להקרימו קדם מקרא מגלה, וכן משמע בהג"ה סוף סימן תרצ"ו דסבירא לה דקבורת מחו קודם, אבל במגן אברהם הכי פשם כמה פוסקים דסבירא להו, דוקא מתמצנה ממש שמצאו בשדה, שהוא מוטל בבנין שאין לו קורבין כלל, אבל בעיר, שיש לו אנשים שדואגין בעבורו, מקרא מגלה קודם [אם לא (א) פתלמידית, ששקבירו קודם למקרא מגלה], וכן הספיק בבאור הגר"א לתלכה, אכן פתב, שאם התחילו להוציאו אין מפסיקין באמצע, ואז נדחה מקרא מגלה לגמרי אפילו אי אפשר לקרוא אחר כך, וכעין זה פתב הפרי חדש גם כן, עין שם: (ט) בדאיפא שהיה וכו'. והוא הדין לענין מילה ומגלה, אם איפא שהיה לעשות שפיהן, מגלה קודם משום פרסומי נסא [פ"ח ופרמ"ג], והעולם נהגין למול קדם המגלה, וכדלקמן בסוף סימן תרצ"ו (ח"א): (י) אבל אם אי אפשר וכו'. רוצה לומר, שיתפשל המצנה דאורייתא לגמרי (ט) אם לא יצטנה ביום ההוא. ומה שפתב לקמה דאם אי אפשר לו לקרוא אחר כך יקראנה קדם, (יב) הנה לא יתפשל לגמרי המצנות קבורה, דהיה אפשר לו לקברו פללה, ואין הכי נמי דאם לא יהיה אפשר לו לקברו אחר כך, (יג) גזון מפני לטמים וכהאי גוונא, פודאי מתמצנה קודם: (יא) אין שום מצנה דאורייתא נדחית⁴⁵ וכו'. מפני שמקרא מגלה הוא רק מדרבנן. ועין בט"ו שהכיא בשם רש"ל ופ"ח, דהמיד מקרא מגלה קודם משום פרסומי נפא⁴⁶, והגר"א בבאורו גם כן סובר

שער הציון

(א) עין בפרי מגדים דמאן דתני וכל-שכן אם הוא מתני לאחריים הוא בכלל זה: (ב) אחרונים: (ג) מגן אברהם וכו': (ד) ט"ו ומגן אברהם ופרי חדש והגר"א: (ט) פן נראה לי עוד דמה שדעת הרמ"א את דברי המנח"י, משום שהיה מקום בפת שאין לו קורבין כדי צרכו דאינו מת מצנה מפש, אבל במתמצנה מפש אפשר דגם הוא מונה לדברי האחרונים. אחר כך מצאתי זה באחרונים: (ב) פוסקים:

שער הציון

הלבנות מגלה סימן תרפה

באר הגולה קנב

די תוספת וקראייט
שם חרבי יהושע קר
לו אנרי קאל סקו
מיצה יהושע ברוינ
די סיניא דרפי
יהושע סולר שם
ו טור ששם סטריי
מרטובקונג ז סיניא
דרפי יהושע פרידו
שם יברקא שם
ח שם סקרא בי
ט שם סקרא בי
משמה דרבא ואמרי
לו דרי שם פלשנה
די תוספת וקראייט שם

אם הם פחוץ לארץ (ב) ונאפלו אין פהם עשרה בטלנים (פרוש, בטלים מטלאכתן (א) ועוסקים בצרכי צבור). והוא שהקף ואחר-כך לשב יאו שלשב תחלה על דעת להקפיו אחר-כך. (ד) לאפוקי קשונדע שלשב תחלה על דעת שלא להקפיו. (אבל (ה) מסתמא, הקפה ולכסוף לשבה, ר"ל: ב' וזמן (ה) הכפרים הנראים עמהם, אפלו אינם סמוכים כגון שהם פהר, *או שסמוכים להם, אפלו אינם נראים עמהם כגון שהם בעמק, (ג) (ו) והכלבד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל, ובשושן, אף-על-פי שאינה מקפת חומה מימות יהושע קורים בט"ו (ז) הואיל ונעשה בו הנס: ג' כפרים וצירות גדולות וכפרים שאינם מקפים חומה מימות יהושע כן-נזן (ח) קורים פי"ד: ד' כפרה (ט) שהוא (ג) ספק אם הקף בימי יהושע אם לאו, (י) קורים פי"ד ובט"ו וכליליהון, (יא) ללא יברך פי"ד, שהוא זמן קריאה (ד) לרב העולם: ה' (יב) *פי"ד עיר שתלה לברך או כן-כפרה שתלה לעיר, כ' נכסיו שם פנה חזקה קר עשרה פי"ד וט"ו וכו' ה' ל' שם מ' נכסיו פנה א' משנה י"ס וקריאה דרבא וקראייט רש"י שם

שערי תשובה

[ג] ספק, עכ"ט. ועין ברי"י שם תשובה הרב"ז שכתב שקב"ח ע"כ קשיטא דאינה קנסה מימות יהושע וקורין פי"ד, ע"ש. אבל כנסת

הי ככנה, מ"א, ע"ש. ועין ט"ו ובתשובת טהרי"ץ סימן קכ: (א) ספק, וטכונה צריך לקרות בה פי"ד ובט"ו, שספק אם הם תשוב כחומה, גמרא, בחילי יש כפרים שראוי להסתפק בהן, של"ה. וכלמיל קבב דבמדינות אלו אין להתפסק לפי שהם בצפון ורחוקים מא"י ורודע שלא היו משליבים בנזן יהושע: (ד) לרב.

באר הגולה הלכה

* על דעת שלא להקפיו. הניו דלא נבנו בה בתים חדשים לאחר שהקפה, אבל אם נבנו בה, דל בתים שקדמו להקפן נבנו ונהונת ככנה על-ידי בתים הללו שלאחר הקפן. ונראה לי דאזלינן בזה רבא, דאם רב פתים שבעיר קדמו להקפן קורין פי"ד, ואם איפכא איפכא, ופחצה על מחצה צריך עיין וטורו אב"ן: * או שסמוכים להם. (כ' פרי"ד וכו' קורין פי"ד וכו' ונראה ככנה ששם, קראו פי"ד. [משאת משה]. כ"ף של עמ"ס שאין בו ישתאל כלל, ישראל הנקנס לקרן זה בסורים קורא בט"ו. אם ככנה קראו פי"ד וט"ו מספק, הכפרים הנראים וסמוכים קוראין פי"ד. [בר"י]: * פי"ד שתלה לברך וכו'. סיניא זה רבו פארוטיי מאד, עין בפרימגדים ובשאר אחרונים, ותקפתה כמלשנה בריכה רק שיטת רש"י שהקפיו עלתה הרבה ראשונים, וגם זה

באר היטב

(א) מסתמא. האחרונים הקשו דנה הפך מ"ש קמ"ן הא דסתם צירות מקפות לדירה, שפ"ן פתים תחלה ואח"כ מקפים אותה, ע"ש מה שפ"צ: (ב) ובכלבד וכו'. זה קאי אדכסוף וכו', אבל נראה אפלו רחוק הרבה קר ככנה, מ"א, ע"ש. ועין ט"ו ובתשובת טהרי"ץ סימן קכ: (א) ספק, וטכונה צריך לקרות בה פי"ד ובט"ו, שספק אם הם תשוב כחומה, גמרא, בחילי יש כפרים שראוי להסתפק בהן, של"ה. וכלמיל קבב דבמדינות אלו אין להתפסק לפי שהם בצפון ורחוקים מא"י ורודע שלא היו משליבים בנזן יהושע: (ד) לרב.

משנה ברוכה

נעשה הנס: (ב) ונאפלו אין פהם וכו'. ויש (ג) מהראשונים שחלקין על זה וסבירא להו דבכ"ף המקף חומה, אם אין בה עתה) עשרה בטלנים קורין בה פי"ד, ובכ"ף אפרים מצדד ויש לחש לשיטתם) לקרות גם פי"ד: (ג) ועוסקים בצרכי צבור, פרוש, בבית-הכנסת, פן (א) איתא בהדיא בנזמא, ועין שם פרוש רש"י דהניו שהם קבוצין תמיד להשפים ולהעריב בבית-הכנסת להתפלל. ועין פרוש המשנה להר"מ ובהר"ן: (ד) לאפוקי קשונדע וכו'. אבל מסתמא, (ז) אמרינן שלשב על דעת להקפיה אחר-כך, שכן דרך רב המדינות המקפין חומה, האפלו אם אין מקיפין אותה מתחלה, על-כל-פנים מןשכין אותה על דעת

להקפיה אחר-כך: ב' (ה) הכפרים. והוא הדין צירות. נתיב-חיים, וכ"כ במאירי: (ו) ובכלבד שלא יהיו וכו'. (ז) קאי אדכסוף לה, דהניו שהיה סמוך: אבל נראה, אפלו רחוק יותר ממיל. (ח) הואיל ונעשה בו נס. שהם נחו בט"ו, כדכתיב בקרא: ג' (ח) קורים פי"ד. מי שדינו לקרא בט"ו (ט) אינו יכול לקרא ולפטור לבני י"ד פי"ד, וכן להפך, כיון שאינו מחיב עמה בדכ"ף. [פר"ח]. והפרימגדים כתב דבדיעבד אם כן-כפרה קרא לבן י"ד פי"ד, וצ"א: ד' (ט) שהוא ספק, וטכונה צריך לקרות בה פי"ד ובט"ו, שספק אם הם תשוב כחומה [גמרא]. ובמדינות אלו בכרפין המקפין חומה, (ט) אין להתפסק שפ"א מקפין מימות יהושע ברוינ. לפי שהם מצפון ורחוקים מא"י וישאל ויברך וכו' ונראה ככנה ששם, קראו פי"ד. [משאת משה]. כ"ף של עמ"ס שאין בו ישתאל כלל, ישראל הנקנס לקרן זה בסורים קורא בט"ו. אם ככנה קראו פי"ד וט"ו מספק, הכפרים הנראים וסמוכים קוראין פי"ד. [בר"י]: * פי"ד שתלה לברך וכו'. סיניא זה רבו פארוטיי מאד, עין בפרימגדים ובשאר אחרונים, ותקפתה כמלשנה בריכה רק שיטת רש"י שהקפיו עלתה הרבה ראשונים, וגם זה

שער העיון

(ג) הרמב"ן והרשב"א שהובא בהרב הט"ד, אחר-כך מצאתי במאירי שהסכים גם-כן לשיטתם, וכעין זה נמצא גם בריטב"א, וכן משמע בעטור שסובר בס"פ כמותם, וגם הגר"א בראורי הביא שהרמב"ן והרשב"א חולקים על זה: (א) ונפקא-מנה לשיטת הסוברים דבעינן י' כפלים: (ז) פן משמע מפנין אברהם עצי-קטן ה' ופרי ט"ש ושי"א, וכן כתב בהדיא בלב"ש: (ה) מדהפך המחפר לשון השר וכתב 'ובכלבד' אפסוף ואינו ט"א [ט"א]. והיו שיטת רש"י בנזמא, וכן איתא פרוש רבנו חננאל בהדיא דהשע"ר מיל קאי אפסוף ואינו נראה, וכן כתב הריטב"א בשם רבתי וכן פתחו הפארי ורבנו ירמיה, והנה לדעת כלם בנראה, נחשב לברך אפלו ביותר ממיל. ועין בר"ן דיש אומרים דקאי קשהו מתחשב מתחום העיר, ורודע לומר שהוא משתתף עמו בעניניו, וכן איתא בריטב"א בהדיא וכן משמע ברא"י, אז אמרינן הכין שהוא נראה, נחשב לאותו כ"ף אפלו רחוק יותר ממיל [פן מוכח בריטב"א דאפ"א קאי]: (א) רובם, וכן מוכח לשי' דסתמו בהרמב"ם וכן משמע בהס"ד: (ו) משיטה זו ישמנה הדין כסמוך ואינו נראה, דיש אומרים כסמוך אינו נראה רק הדין בעברה של עיר ועין בבית-הסוף, ויש אומרים דאפלו חוץ לעברה כל שהיה הדין מיל אבל מיל ממש לא ועין בפר"ח, ויש אומרים עוד, דנפקא מנה בין סמוך לנראה הוא רק לענין מדינה, עין בט"ו ובית-יוסף, אכן דעת רב ראשונים הוא כמו שסתמנו בפנים בדעה ראשונה שהיא דעת השולחן-ערוך, כמו שקכת הפני-אדרתם [וכבר אצ"ל שאלו נראה האלהי וכה כל הראשונים שהבאנו הדין סתם כן לד"א]. ונפקא-מנה מכל מה שכתבנו לענין פתגום שיש דבני כ"ף שהפך נחשב עמו וכן לענין מסיים, כמו שכתב באל"ה רבה: (ח) פרי חדש, אף-על-פי דבירושלימי מסתמא פ"ה לענין כ"ף אפלו כ"ף פי"ד כיון דבדיעבד יוצא פי"ה, בגמרא דילן משמע דהוא לעפכא פי"ה, ואם-כן ממילא אינו יכול להוציא לבני י"ד ביום י"ד, עין שם, אכן מוכח הגר"א בסימן זה מוכח דהוא סבירא לה דגם הש"ס דידן מודה לטא דירושלמי דבדיעבד יוצא כן-כ"ף ביום י"ד וקאי דאיתא בנזמא 'ומה של זה לא קמנו של זה' הוא רק לענין להתחלה ולא יכול כן-כ"ף לקרא ביום י"ד, וכן פתב הפרימגדים, ואם-כן ממילא נשאר פניא דירושלמי על מקומו: (ט) כגון אברהם בשם הלב"ש, ואף דהוא מביא מתחלה בשם השל"ה ומשמע קצת להפך, יש לסמוך על הלב"ש ובשמה, ועוד, דכבר הביא הגר"א דעת הגאונים שהיו דבכל ספק לא יקרא אלא פי"ד דאזלינן בחר רבא דעלמא, ועוד, ספק דרבריהם לקלא, אלא שלא תבטל מנהו לגמרי מקרא מגלה יקרא פי"ד, ובהו הוא יוצא דבדיעבד אפלו לברכה, ומשמע דדעתו פן להלכה: (י) מנן-אברהם בשם של"ה ובר"י: (יא) הגר"א ושי"א: (יב) הגר"א, וקעין זה כתב הש"י:

הלכות מגלה סימן תרפח

ביאורים ומוספים

סימן תרפח

דין כפרים המקפים הוקמה מימות יהושע בן נון

[משנ"ב ס"ק ב]

אם אין פה עתה⁽¹⁾ עשירה פטלינו קורין פה ב"ד, ויגידו אפנים מצדד דיש לחש לשיטתם⁽²⁾.

1) וכשיש עשרה בטלנים במקומות הסמוכים לכרך, כתב בשו"ת הר צבי (א"ח ח"ב סי' קלא) שאף שבכרך עצמו אין עשרה בטלנים, נחשב הכרך עצמו ככרך שיש בו עשרה בטלנים, וקוראים בתוכו ובסמוך לו בט"ו לכלי עלמא. כי כל הסמוך לכרך נחשב חלק מן הכרך, ואין צורך שהעשרה בטלנים יהיו בתוך חומות העיר עצמה, שהרי גם עיר גדולה שיש בקצה העיר עשרה בטלנים, נחשבת כעיר שיש בה עשרה בטלנים. וכן כתב לענין כרך של ערים המבואר בביה"ל (ד"ה או).

2) אמנם החזו"א (א"ח סי' קד ס"ק ב) כתב, שהמשנ"ב והיד אפרים חששו לשיטת הרמב"ן שיש לקרוא ב"ד, משום שלדעתם הרשב"א והריטב"א והמאירי סוברים כשיטת הרמב"ן, וכמבואר בשע"ח כאן (ס"ק ב) בשם הנ"י. אכן, דעת החזו"א היא שכל הראשונים הללו חולקים על הרמב"ן בזה, וסוברים כדעת השו"ע שכרך המוקף חומה קוראים בו בט"ו אף אם אין בו עשרה בטלנים, והוסיף, שכך משמע מכתומת הטור השו"ע.

[משנ"ב ס"ק ז]

אבל מסתמא, אקרינו שישב על דעת לתקופה אחרת⁽³⁾.

3) וגם הרמ"א שכתב אבל מסתמא הוקפה ולבסוף ישבה, כתב הפרי חדש (סוף ס"ק א) שכונתו היא שמיד כשבאים לדור שם, דעתם לבנות חומה, שאין לומר שכונתו שרוב עיריות בונים את החומה ממש קודם ושיבתם, שהרי לענין תחומין כתב השו"ע לעיל (סי' סא) שסתם עיריות נתיישבו תחילה ואחר כך הוקפו, וראה לעיל (שם) שהבאנו תירוצים נוספים על סתירה זו, ובהגהות רעק"א לסי' זה (ס"ק ג).

ועיר שישבו בה נכרים ואחר כך הוקפה, כתב החזו"א (א"ח סי' קג ס"ק ד ו-ה), הביאו השו"ת הלכות ס"ד שאם זו עיר בארץ ישראל, דעת הר"ן שישבת נכרים אינה נחשבת בה ישיבה, ויש לה דין הוקפה ואחר כך ישבה, אך אם זו עיר בחוץ לארץ, גם ישיבת נכרים נחשבת שם ישיבה, הינה כישבה ולבסוף הוקפה.

[ביה"ל ד"ה על]

וידעת פנך על ידי פתים סללו שלאמר תקפון⁽⁴⁾.

4) אמנם החזו"א (א"ח סי' קג ס"ק ה) כתב, שיתכן שהוספת הבתים החדשים לאחר שהוקפה אינה מועילה להחשיבה כעיר מוקפת, כיון שהחומה נבנתה בכדי להגן על עיר פרוזה, ואינה נחשבת חומה, ועוד, שכיון שהעיר כבר קיבלה שם פרוזה, כל הבתים החדשים הנבנים בה בטלנים אליה ואינם משנים את שמה להיחשב מוקפת. והוסיף, שכן נראה דעת התוס' (מגילה ג, ב ד"ה כר).

[משנ"ב ס"ק ה]

והוא הדין עיריות⁽⁵⁾.

5) וכשהעיר הסמוכה לכרך גדולה מן הכרך עצמו וכגון תל אביב הסמוכה ליפו, וראה להלן (ס"ק ט), כתב התורת רפאל (להנר"ד שפירא, סי' קכג) שבאופן זה אינה נדונה ככרך, כיון שאינה טפלה לכרך, וכן כתב בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קסא), ולדעתו אפילו בשתי ערים שוות הדין כן. מאידך, בשו"ת הר צבי (ח"ב סי' קלא)

כתב שמסתבר שמה שקובע לענין זה אינו גדולה של העיר ומנין תושביה, אלא החשיבות, וכרך קטן המוקף חומה מימות יהושע הריהו חשוב יותר מעיר גדולה. והוסיף, שכן כתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' קצג), וכן כתב בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' קי), וכן כתב החזו"א (א"ח סי' קג ס"ק א) שכל שאין הפסק מיל בין העיר לכרך, יש לעיר דין 'סמוכה לכרך' אף שהעיר גדולה, וכן מבואר בשו"ת שבט הלוי (חיו סי' צו).

[משנ"ב ס"ק ו]

ובלבד שלא יהיו נכרים⁽⁶⁾, אכל נראה⁽⁷⁾ וכו', יותר מפי"ל⁽⁸⁾.

6) וכשהעיר הסמוכה לכרך בנויה ברצף של בתים ושכונות, שתחילתו בתוך מיל לחומת הכרך, ומשכים הבתים למרחק רב מעבר לשיעור מיל [כמו בירושלים שהשכונות בנויות ברצף מן העיר העתיקה והלאה, ומתפשטות הרבה מעבר לשיעור מיל], דעת החזו"א (א"ח סי' קנא ד"ה נראה, וסי' קג ס"ק ב ד"ה ולעיל) שכל העיר שמחוץ לחומה נחשבת בכלל סמוך, וגם הבתים שנמשכים מעבר לשיעור מיל ואינם סמוכים ואינם נראים, כולם קוראים בט"ו, כי כל העיר נחשבת כארבע אמות, וכאילו כולה בתוך מיל [וכמו לענין תחום שבת]. אמנם, כשיש הפסק ברצף הבתים [לאחר מיל מהכרך] של ששה פנוי בשיעור של 141 אמה ועליוש [או 50 אמה ושני שלישי אם אין בה ג' חצירות], כמבואר בשו"ע לעיל סי' שצח ס"ז, נחשב הדבר להפסק, ומאותו מקום והלאה קוראים ב"ד, וכן כתב בספר מקראי קודש (פורים סי' בג), וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' סב), והוסיף (ח"ט סי' ע), שכך הכריעו גדולי הפוסקים להלכה, וכן המנהג לקרוא בכל העיר בט"ו באם הבתים רצופים. מאידך, דעת הגר"מ טיקוצינסקי (עיר הקודש והמקדש ח"ג פכ"ז) שגם כשהבתים שמחוץ לחומה נמשכים ברצף, מי"מ הבתים והשכונות שרחוקים יותר ממיל מן החומה עצמה ואינם נראים, אינם נדונים כסמוך, וכן צידדו הגר"ש סלאנט והאדרי"ת (שם). ולדעה זו, ביאר הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נו) שאפילו אם חזר אחד מקצתו בתוך התחום ומקצתו חוץ לתחום, נחשב המקצת שחוץ לתחום כפרוז וקוראים בו ב"ד. וראה מה שכתבנו בביה"ל (ד"ה או).

ושכונות של עיר הסמוכה ונראית, שמנותקות משאר העיר והן אינן סמוכות או נראות, אבל שייכות מבחינה עירונית לעיר, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פורים פ"כ ס"ח) שכל השכונות השייכות לכרך בענינים העירוניים כמו מיסים וארנונה וכדו', נדונות ככרך עצמו, אף אם אינן סמוכות או נראות. ולכן כל שכונות ירושלים אף המרחקות כשכונת רמות וכדו', נהגים בהן דיני פורים בט"ו בלבד. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' ע) כתב שאף שכונה השייכת לעיר מבחינה עירונית, אם היא רחוקה יותר ממרחק מיל, אין קוראים בה בט"ו, ולענין שכונת רמות, כתב שם שבין שיש מרחק של יותר ממיל בינה לבין השכונות החדשות, יקראו ב"ד בברכה, ובכך לקרוא שם גם בט"ו בלא ברכה. והביא (שם ח"ח סי' סב) שכן כתבו הוא והבד"ץ של העדה החרדית בכרוז שהתפרסם בשנת תשמ"ב, שיש לקרוא ברמות ב"ד, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (חיו סי' צו), ובשנת תשנ"ה כתב (שם ח"י סי' קד) שאף שבודאי במשך השנים ישתנה הדין כששכונת רמות תתחבר ליתר השכונות, מי"מ נראה שעדיין לא הגיע זמן זה, ויש להמשיך לקרוא שם ב"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה עד שישתנה המצב לחלוטין. דעת הגר"ש אלישיב (קונטרס זמני הפורים עמ' לג, הליכות שלמה פורים פ"כ ארחות המשך במילואים עמוד 123

מילואים הלכות מנגלה סימן תרפח המשך מעמוד קנב

הקיים מששת ימי בראשית לבין בנין בכרך שנבנה בידו אדם. ומקום שאינו נראה מהכרך עצמו, אך נראה מסוף שורת הבתים הסמוכים לכרך, כתב בשרת מנחת יצחק (שב) שאינו מועיל להחשיבו כינראה, ואף שלענין סימון דעת חלק מן האחרונים שמודדים שיעור מיל מן הבתים שמחוץ לכרך הסמוכים לכרך, מימי לענין נראה, כולם מודים שהוא רק כשנראה מן הכרך עצמו, מן שד"ח נראה נלמד מנ"מ מביבוי בפסוק, ואין לך בו אלא חידושו. מאידך, דעת הכף החיים (סי' ק) שאף לענין נראה, גם אם אינו נראה מן הכרך עצמו אלא מהבתים הסמוכים לחומת הכרך, מועיל להחשיבו נראה.

ישוב הנראה מהכרך, וכינו לבין העיר המוקפת יש ישוב בעמק שאינו סמוך ואינו נראה, דעת הגרי"מ טיקונינסקי (עיר הקודש והמקדש שם סי' א סי' ה) שדושיב שאינו נראה מהווה הפסק בין הכרך לישוב הנראה, ובשניהם אין קוראים אלא כי"ד. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (פסקי שמועת שם) להיפך, שדושיב הנראה גורר אחריו את מה שבניו לכרך, וקוראים בשניהם כ"ד.

8) ושיעור מיל, הוא אלפיים אמה. ושיעורו במידות זמנינו, לדעת הגרי"ח נאה הוא 960 מטר, ולדעת החזון איש הוא 1152 מטר. ובאופן מידות שיעור מיל נלענין אלכסון וריבוע העיר, ראה בחזו"א (א"ח סי' קנב סי' ג) וכן את דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק ח"ז עמ' נו).

[בי"ה ד"ה אה]

או שקטובין לה"ט וכו', ונקיה הקדש ששם, יקראו ב"ה (דבר טשה) וכו', הנקט לקנ"ה זה בפרים קנ"א בט"ו (ו' ס' ספ"ר) הנראים וסמכים קוראים ב"ה (127).

9) עיר שמתחילה נבנתה רחוק מן הכרך, ואחר כך ניספו לה בתים וכעת היא סמוכה לכרך, כתב החזו"א (א"ח סי' קנב סי' ב) שלא מצונו בפוסקים חילוק בדבר, וגם באופן זה יש לעיר דין סמוכה אף שעד שנסמכה היתה עיר פרוזה, שהרי גם להיפך, אם היתה העיר סמוכה לכרך, וחרכו חלק מבתי העיר ועכשיו היא רחוקה, דינה כעת כעיר פרוזה. ולענין העיר בני ברק שהתרחבה ומחוברת בבתים עד יפו, ראה במשניב להלן (סי' ט) מה שכתבנו בזה.

עיר שמתחילה נבנתה רחוק מהכרך, אלא שהכרך התרחב וניספו בתים לכרך הוץ לחומה ועל ידי זה נעשתה העיר סמוכה לכרך, כתב החזו"א (שב) שאינו מועיל להחשיב את העיר כמקפת (כיון שהכרך מסתיים היכן שהחומה מסתיימת), אלא צריך שהעיר תהיה סמוכה לכרך עצמו, ולכן יש למדוד שיעור מיל מן החומה, ולא מסוף שורת הבתים הסמוכים לחומה [אכן בשרת אבן ישראל (ח"ח סי' ג) כתב שכשהבתים הראשונים מחוץ לחומה מתחילים בתוך קמ"א אמה לחומה, גם לדעת החזו"א נחשבים הם חלק מהעיר המוקפת, ומודדים מיל מסוף הבתים שחוץ לחומה]. מאידך, דעת הכף החיים (סי' י) שהבתים הבתיים בסמוך לחומה נחשבים חלק מן הכרך עצמו [כשהבתים בתיים במרחק של פחות משבעים אמה ושני שלישי אמה זה מזה], ולכן רק כשיש הפסק של יותר ממיל מסוף שורת הבתים הסמוכים לחומה, הרי זה הפסק, וכן דעת המהר"ל דיסקין והגרי"ח זוננפלד (ספר כרכין המקפין חומה), וכן מביא האדרי"ה (הר המוריה), ילקוט רוד סי' נח) בשם בעל התורת חסד מלובלין, וכן כתב הגרי"ז מינצברג בשם התורת חסד (בהסכמה לספר כרכין המקפין חומה). ולענין עיר הסמוכה לחומה ומשכנת ברצף מעבר לשיעור מיל, ראה מה שכתבנו במשניב (סי' ו).

10) ואף שלענין כרך של עכרים כתב שקוראים בו בט"ו ויש אומרים שאף בסמוך לכרך זה כמובא בהע' לקנ"ו, ביאר החזו"א (א"ח סי' קנב סי' ג ד"ה ובאמת) שכרך ששמו גרע מוכרך של עכרים, כי פקע מנמו

הלכה הע' 24) בשנים הקדמות היתה שיש לקרוא ברמות בשני הימים מטפף, היום [משנת תשנ"ז] שנעשו חיבורים [של מחיצות העירוב] משכנת רמות לשאר השכנות, כתב השכות יצחק (פורים פ"ו אות ג) שגם הגרי"ש אלישיב מודה לקרוא רק בט"ו כדין סמוך ונראה.

ומקום שאינו סמוך ונראה, אך כלול בעירוב של הכרך על ידי צורת הפתח [כמו הישוב מוצא בחלקו, או בית החולים הדסה עין כרם בעבר], דעת הגרי"ש אדערבך (שרת מנחת שלמה ח"ב סי' נו) שצריך ככרך, משם שלענין תחומן נחשב כעיר אחת על ידי צורת הפתח כמבואר במשניב לעיל (סי' תא סי' ז), וגם אם נקרע העירוב, יתכן שכיון שעומדים לתקנו נחשב כעיר אחת גם בשעה שהעירוב קרע. [ואף המחמירים שלא לסמוך על העירוב, מדאדיתא דאי מועיל להחשיבו כרשות דחז"ל, וממילא נחשבת כעיר אחת לענין מנילה], וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק פורים פ"ה סי' א) [נראה בשבות יצחק (שם) פ"ו סי' ב], שמימי לדעתו צריך מחיצות קבועות שעומדות להתקיים רוב ימות השנה מחמת עצמן או על ידי טיפול בהן]. מאידך, בשרת מנחת יצחק (ח"ח סי' טב) כתב שאין העירוב מועיל להחשיב את הכל כעיר אחת לענין קריאת מגילה, והוסיף, שגם לדעת הסבורים שהעירוב מועיל להחשיבו סמוך, מימי אם בני המקום אינם סומכים בשבת על העירוב הכללי ועושים עירוב לעצמם [כשכנת רמות כזמנו שלא היתה סמוכה], גם לענין מגילה לא ניתן להסתמך על העירוב. ואם העירוב מבוסס על קילות בדרבנן [כלומר שסבורים שאין זה רשות הרבים], יתכן שאין לסמוך עליו לענין מגילה שנלמדה מדברי קבלה וכרבדי תורה דמאי, וכן כתב בשרת אור לציון (ח"א סי' מה).

ההוזהה בפרטים בבית החולים הדסה עין כרם, כתב בשרת מנחת יצחק (ח"ח סי' טב) שיהמיר לקרוא שם בשני הימים מטפף ביד בברכה ובט"ו בלא ברכה, וכן נוטה דעת הגרי"מ קניבסקי (מועדים חמשים ח"ב סי' קפה בהג"ח, ארחות רבנו ח"ג עמ' נו) ראה שם בטעמי דברייהם. מאידך, דעת הגרי"ש פראנק, הגרי"ש אדערבך והגרי"ש אלישיב (שערי הלכה ה' קפ), שרית מנחת שלמה ח"ב סי' נו, הליכות שלמה פורים פ"ב ארחות הלכה הע' 27) שזמן קריאת המגילה בבית החולים הדסה הוא בט"ו בלבד [נבפרט מום שיש יותר חיבור בין שכונת ירושלים לבית החולים, אין מקום להחמיר לקרוא שם בשני הימים].

11) ולענין עיר שניתן לראות רק את חלקה מן הכרך, ולא את כולה, כתב בשרת מהר"ל דיסקין [קנטרס אחרון סי' ה אות קג] שנסתבר שכל העיר קוראים כ"ד, ואף בחלק העיר שאינם נראים מן הכרך, מן שכל העיר נחשבת כארבע אמות, ודי בכך שבהלקה דא נראית מן הכרך כדי להחשיב את כולה כדין נראה [הובא בשרת מנחת יצחק (ח"ח סי' טב) ובשרת הר צבי (ח"ב סי' קנב)], וכן דעת הגרי"ש אלישיב (פסקי שמועות עמ' נו). מאידך, בספר ציון הקודש (ח"א סי' נב) ובספר עיר הקודש והמקדש (ח"א פ"ז סי' ס"ג) כתבו שצריך לראות את העיר כולה מן הכרך, ואין די בכך שחלק מהעיר נראה מן הכרך.

ועיר הנראית רק מגגות הבתים ומן המגדלים שככרך, או לחילופין אם רואים רק את גגות העיר מן הכרך, כתב בספר עיר הקודש והמקדש (שב סי' א סי' ב, הובא בשרת מנחת יצחק שב) שאינו מועיל להחשיבה ככרך, אלא צריכים לראות את קרקע העיר מקרקע הכרך, כיון שלא מסתבר שד"ח העיר ישתנה מעת לעת, ובכל פעם שיגבידו את גגות הבתים והמגדלים ישתנה הדין, ועוד שאם כן אין לדבר שיעור, שהרי אם יבנו מגדל גבוה מאד, ניתן יהיה לראותו ממרחק גדול, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (פסקי שמועות שם). מאידך, דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' ב אות א) שגם אם רואים את העיר רק מבנינים גבוהים שככרך, עדיין מצטרפת היא לכרך וקוראים בה בט"ו, כי אין שום סברא לחלק לענין זה בין כרך הבנוי על הר

מילואים הלכות מגלה סימן תרפח המשך מעמוד קודם

סיק יז). וכן לענין מי ששכח לספור יום אחד ורצה להוציא אחר ידיו חובה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפט ס"ק לז).

[משניב ס"ק ט]

אין להספק ש'קא מקפין מימות יהושע בן נון' (14).

ובארץ ישראל בימינו, כתבו בספר עיר הקודש והמקדש (חי' פכ"ז סי' א) ובכ"ז (סי' ד) ובשרית מנחת יצחק (חי' סי' סא) שבירושלים בלבד נהגו הדין של ברכים המוקפים מימות יהושע בודאי, אבל יתר הערים העתיקות שבארץ ישראל [כגון: יפו, צפת, באר שבע, חיפה, בית שאן, עכו, לוד] אף אם ידוע שהיו מוקפות בימות יהושע [כמו העיר לוד], כיון שכיום אין אנו יודעים את מיקומן בבירור, דין ככרכים המסופקים, וקוראים בהם בי"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה ואין לסמוך באופן דא"י על שמה של העיר שהוא כשמה הקודם, או על ממצאים ארכיאולוגיים המעידים שכאורז זה היתה העיר הקדומה]. וכן כתב הכ"ץ החיים (סי' יז) בשם שו"ת דברי יוסף (סי' ב) שבבל עיר ארץ ישראל [העתיקות] נהגים לקרוא בשני הימים מספק, חוץ מירושלים שקוראים בה בט"ו בלבד, וכן כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות חי' סי' סח) לענין העיר לוד. ולענין העיר חיפה, כתב (שם) שהחוקה מימים קדמונים לעיר מסופקת, ובזמן האחרון עקר את המנהג ללא כל יסוד, וראוי לחדש את המנהג הנהוג מימי קדם לקרוא בשני הימים כעירות המסופקות. וראה בהמשך ההע, דעת החזו"א וכן הגרי"ג קרליץ, לענין העיר יפו, ששכח שנחשבת כספק.

מאידך, בשו"ת תשובות ונהגות (חי' סי' רלה) כתב שכיום רק יחידים ממש מחמירים לעצמם לקרוא בעיר ישראל העתיקות [כדוגמת חיפה, עכו ובאר שבע] בשני הימים, וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פורים סי' ארצות הלכה הי' 33) שלא נהגו לחוש לספק רק בערים שהמנהג הקודם בהם הוא לקרוא בשני הימים. ובטעם המנהג להקל בערים העתיקות, ביאר בשו"ת תשובות ונהגות (שם) שדין כרכים המסופקים שקוראים בהם גם בט"ו, הוא רק כשידוע שמקום מסוים זה היה מוקף חומה, אלא שלא התברר אם היה מוקף כבר מימות יהושע או לא, אבל כשיש ספק אם מקום זה היה בכלל מוקף חומה, או שיש ספק היכן היתה העיר המוקפת חומה, איבד מקום זה את חשיבות עיר מוקפת, וקוראים בו בי"ד בלבד, ולכן בימינו שבכל הערים המסופקות [חוץ מטבריה] אין דאיות שאכן שם שכנה העיר העתיקה שהיתה מוקפת חומה, קוראים בהן בי"ד בלבד. ולענין העיר יפו, ראה בהמשך ההע.

[וראה גם בפרי"ח (סי' ד) שכתב שמוכח בבית יוסף (דיה כרך) שרק כשוראים שהעיר מוקפת חומה באנו לכלל ספק אם היא מוקפת מימות יהושע, אבל אם אין לה חומה עתה, אינה בכלל הספק, וקוראים בה בי"ד בלבד. והפמ"ג (משב"ז סי' ד וא"א סי' ז) כתב שנראה להינא כרבי המהר"ל שאינו נחשב ספק אלא כשיש ספק במסורת, והיינו שיש אומרים שהיתה לה חומה בימות יהושע, ויש מכחישים זאת, אבל סתם עיר אף שיש לה חומה, אין חוששים שהיא מימנות יהושע].

ולענין זמן הקריאה בבני ברק, דעת החזו"א (ארחות רבנו חי' עמ' לו, או נדרבו חי' סי' מא) שיש להחמיר בה כספק כרך, ולקרא בה את המגילה בי"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה, כיון שהיא מחוברת עם תל אביב-יפו, והעיר יפו היא ספק מוקפת חומה, והדסיף הגרי"ג קרליץ (חוט שני שבת חיד עמ' שגט), שגם כיום [לאחר שנטל בין הערים כביש 'נתיבי איילון' שהוא כביש רחב המפריד ביניהן], עדיין יש להחמיר בבני ברק כספק כרך, כי לא ידוע היכן הסתיימה יפו העתיקה. ונאף לדעת הביה"ד (דיה או) שאין דין סמוך לספק כרך, ביאר הגרי"ג קרליץ (אגרת הפורים פי' הע' יז) שכשהתנים רצופים ממש עד הכרך,

דין מוקף, וגם הנכנס לתוכו קורא בי"ד, וכתב החזו"א שאף אם הכרך חרב, הנכנס לתוכו קורא בט"ו. ובשו"ת הר צבי (ארח חי' סי' קלא) ביאר שיתכן שסיומת הביה"ד היא שהכרך נחרב לגמרי ונעשה שדה בור, ולא ניכר כלל שהיה שם ישוב, וכיון שבטל מהכרך לגמרי שם עיר, אין הסמוכים לו נגזרים אחריו [בשונה מכרך של עברים שלא בטל ממנו שם עיר, ולכן יכול לגזור אחריו את הסמוכים לו].

ולדעת הראשונים [שהובאו במשניב סי' ב] שאפילו בכרך של ישראל אם אין בו עשרה בטלנים קוראים בו בי"ד, כתב החזו"א (ארח סי' קט ס"ק ג) שהיא שבכרך של עברים קוראים בי"ד, שהרי אין שם עשרה בטלנים, ואין לו דין מוקף, וראה מה שכתבנו במשניב לעיל (סי' ב).

ועיר הסמוכה לכרך של עברים, כתב הברכי יוסף (סי' ח) כשם המשאת משה שקוראים בה בי"ד, כיון שאינה נגזרת אחר הכרך אלא כשנמצאים יהודים בכרך והם קוראים בו בט"ו. מאידך, הברכי יוסף צידד לתמו שכוון שאם יבטל יהודי לתוך הכרך יקרא בו בט"ו, גם הסמוך לכרך קורא בט"ו, וכן כתב החזו"א (שם ד"ה נמצא) שקוראים בעיר הסמוכה בט"ו, וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פורים פי' סי' ט). ונפק זה היה קיים בירושלים בשנים תשח-תשנב כשהעיר העתיקה היתה מנותקת משאר חלקי העיר ונתנה לשליטת הערבים ולא היו בה יהודים כלל, האם קוראים בט"ו במקומות הסמוכים לה?.

ומה שכפר או עיר הסמוכים לכרך שהוא ספק מוקף, אינם נזונים בכרך, ביאר הברכי יוסף (סי' ט) שכל דין סמוך ונראה לכרך הוא חידוש לענין קריאת המגילה, שהרי לענין בתי ערי חומה אין סמוך ונראה נדון כמוקף חומה, ולכן אין להוסיף לחדש כן אלא כשבכרך קוראים בט"ו בודאות, אבל לא כשהכרך קורא בט"ו רק מספק. מאידך, החזו"א (שם) תמה על דין זה, שהרי מה שסמוך ונראה נדון ככרך נלמד מפסוק, ואם כן אף שמשברא ניתן לחלק ביניהם [ראה שם מה שכתב לבאר בזה], מי' למעשה אין לחלק בין כרך לבין סמוך לכרך ללא מקור, ולכן דעת החזו"א (שם), וכן כתב השו"ת הלכות סי' בדרע"ת) שגם הסמוכים לספק כרך קוראים בי"ד ובט"ו. וראה בארחות רבנו חי' עמ' לו.

ולענין הערים הסמוכות ונראות לטבריה שספק אם היא נחשבת מוקפת חומה כמבואר במשניב לקמן (סי' ט), כתב בשו"ת מנחת שלמה (חי' סי' יט ס"ק א) שאף שנקבע כבר בגמ' שיש לקרוא בטבריה גם בט"ו מספק וכן נפקס להלכה במשניב שם, מי' אין זה עדיף משאר ספק, ולדעת הברכי יוסף אין קוראים בערים הסמוכות לה אלא בי"ד בלבד. כמו כן לענין זמן הקריאה בתל אביב, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פורים פי' דבר הלכה אות טו) שכיון שסמוכה ליפו שנחשבת כספק מוקפת חומה וקוראים בה בי"ד וט"ו, בעיר הסמוכה לה יקראו רק בי"ד, ואף שכיום היא כעיר אחת ממש עם העיר יפו, אין נהגים בה דיני פורים אלא בי"ד, כיון שגם דין ערים שהן כעיר אחת, נלמד מדין סמוך ונראה, וכמו שבסמוך לכרך המסופק קוראים רק בי"ד, כך הדין גם בערים הנחשבות כאחת, אכן, דעת הגרי"ג קרליץ (פסקי הלכות סי' יד הע' רט) והגרי"ח קניבסקי (אגרת הפורים פי' הע' יז) שמשקים רחף של בתים ובנינים מהעיר עד הכרך המסופק, נחשבים הם כעיר אחת ממש, וקוראים גם כעיר בי"ד ובט"ו. וראה עוד בדין העיר תל אביב והסמוכות לה, ופרטי הדינים, במשניב להלן (סי' ט).

[משניב ס"ק ח]

שא"ינו מקיב ע"ה פ"ק ב"ק (13).

(13) וראה מה שהסתפק על פי זה בהגהות רעק"א (סי' רסו ס"ק א) לענין קידוש עבור אדם שקיבל שבת מוקדם, ובמה שכתבנו לעיל (סי' רעג

מילואים הלכות מגלה סימן תרפח המשן מעמוד קודם

אמנם במשניב לקמן (סי' תרצב ס"ק יד ו-טו) משמע שגם בלילה הוא מדברי קבלה.

[משניב ס"ק י]

והנהגין שקמה ומתנהח לאביונים בשניהם¹⁶⁶.

16) ולא הזכיר האם יש לקיים גם משלוח מנות בשני הימים מספק, ובביהיל לקמן (סי' תרצג ס"ד ד"ה א) כתב בשם הפרי חדש שמשלוח מנות נוהג בידי בלבד, כיון שאז הוא פורח לרוב העולם ונבדומה לברכה על קריאת המגילה בעיר מסופקת, שמכרכים רק בידי, כי אז הוא זמן קריאת לרוב העולם, אך הוסיף, שהפמיג מפקפק כזה [שהרי קריאת המגילה עצמה נהגת בשני הימים מספק]. אכן לענין מתנות לאביונים, צידד הפמיג (משניב שם ס"ק ה) שאם נתן פעם אחת בידי ולא השתמש בהן העני מיד, יצא בזה ידי חובה.

ולענין אמירה על הנסים, כתב להלן (סי' יז) שאומרים מספק בשני הימים, וראה לקמן (סי' תרצג ס"ק ו) שאין זה נחשב הפסק בתפילה, כיון שאומרים זאת מספק. אכן בבני ברק, נהג החוריא (ארחות רבנו ח'ג עמ' לו) שלא לומר על הנסים בט"ו, למרות שאת שאר מצוות הפורים החמיר לנהוג גם בט"ו, ובטעם הדבר ביאר הגר"י קניבסקי (שם), שכל דין ט"ו בבני ברק אינו אלא חומרא, ולכן החמיר רק במצוות היום מספק, אך לא לענין על הנסים. ובלוח איז כתב שבזמנינו המנהג בכל העיירות המסופקות שלא לומר על הנסים בט"ו, אלא בידי בלבד, וכן הורה הגר"י קניבסקי (שם). מאידך, כשר"ת הר צבי (א"ח ח"ב סי' קכח אות כז) כתב שאומרים על הנסים בטכרדה בשני הימים וכדברי המשניב.

ולענין קריאת התורה בשני הימים מספק, כתב הכף החיים (סי' כה) שיש מנהגים שונים בזה, ואין לערער על שום מנהג. דעת הגר"ש אויערבך (יד בקריאת התורה סי' פו ס"ק ו) שלענין קריאת התורה מקילים ואין קוראים בט"ו בפרשת יויבא עמלק, אלא רק בידי, וכן דעת הגר"ש אלישיב (פסקי שמועות עמ' סב).

כמו כן לענין איסור עשיית מלאכה, דעת הגר"ש אלישיב (אגרת הפורים פי' הע' ה) שבעיר מסופקת אין נהגים איסור מלאכה אלא בידי. וראה מה שכתב המשניב לקמן (סי' תרצו ס"ק ז) שיש נהגים שלא לעשות מלאכה בשני הימים, אף בעיר שהיא ודאי פרוחה.

[משניב ס"ק יא]

יצא בדיעבד ולא הני ברכה לבטלה¹⁶⁷.

17) אכן, הקורא בכרך שהוא ספק מוקף חומה שצריך לקרוא בשני הימים מספק, אינו יוצא ידי חובה בקריאה של יד בלבד, וצריך לקרוא שוב בט"ו. ובטעם הדבר, ביאר החוריא (א"ח סי' קנג ס"ק ב ד"ה ברוך) על פי הירושלמי (שקלים פ"א ה"א) שבאופן זה שקורא בידי מחמת הספק שמוא אינו מוקף חומה, קבעו חכמים שצריך לקרוא גם בט"ו כדי שלא יעקר זמן הקריאה של הכרך ונבשונה הלכות (סי"א) ביאר שבאופן זה שקורא בידי רק מחמת הספק, נחשב כאילו מכוון בפירוש שלא לצאת אם דינו לקרוא בט"ו.

נחשבים כעיר אחת וקוראים גם בט"ו, וכן דעת הגר"ח קניבסקי (שם). אך הוסיף הגר"ח קרליץ (שם), שבבני ברק זו רק חומרא לקרוא בט"ו, משום שהיא רק סמוכה ליפו, ואין ידוע האם יפו של היום היתה מוקפת בימי יהושע בן נון [ולדעת הכרכי יוסף אין דין סמוך לספק כרך]. וגם יש ספק נוסף ביפו כי צידה האחד הוא ים כמו בטבריה.

מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פורים פ"ב דבר ה"ה) את טו) שאף בתל אביב שמום היא כעיר אחת ממש עם העיר יפו, אין נהגים בה דיני פורים אלא בידי, כיון שדין ערים שהן כעיר אחת נלמד מדין סמוך וטראה, וכמו שבסמוך לספק כרך קוראים רק בידי (כמובא בביהיל ד"ה א), הוא הדין גם בערים הנחשבות כאחת, וכן כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' רלד-רלה) שמנהג העולם הוא שביפו קוראים יומיים מספק, ובתל אביב ובבני ברק נהגים שקוראים רק בידי, משום שסומכים על הדברי יוסף שאין דין סמוך לספיקות, וכמו שהביא בביהיל (ד"ה א) ולא נהגים כדעת הכף החיים (סי' ו) שכל הכתים המחוברים לכרך מחוץ לחומה נחשבים חלק מן הכרך עצמו, שלדעתו תל אביב שמחוברת ליפו הרי היא בכרך ממש ודינה לקרוא בט"ו, ובבני ברק יש סכרא נוספת להקל, משום שהיא עיר נפרדת מתל אביב יפו בהנהגה וניהול וכדומה, ואינה ככפר המתבטל לכרך, ולכן אינה נגזרת לפו חמנה בידי.

ולענין זמן הקריאה במודיעין עלית הנראית לעיר לוד שהיא מהעיירות המסופקות, דעת הגר"ש אלישיב (קונטרס זמני הפורים עמ' ט) שאף שבגובה העיר רואים את העיר לוד, דינה כפרים לקרוא בה רק בידי ולא בט"ו [וראה שם שהובאו כמה טעמים בזה]. א. שאינה משתפת בענייניה עם לוד ונתחבורה או שאר משרדים המצויים שם אינם מועילים כלל לזה]. ב. לוד שלנו אין ידוע אם זו לוד הישנה ודינה כספיקות, ודעת הרבה פוסקים שאין סמוך וטראה לספיקות. ג. דעת הרמב"ם ועוד פוסקים, שאין הים וטראה; ביזתר ממיל, ה. אינה נראית מכל העיר אלא רק בגובהה, והמהרי"ל דיסקין הסתפק בדין מקצתו וטראה. וכן דעת הגר"ח קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' שט) שהעירידת הסמוכות ללוד כמו מודיעין עלית ואלעד, אין להם דין וטראה ללוד, כיון שכשומרחק רב לא מועיל וטראה, אלא צריך שתראה העיר הקטנה כחלק מן הכרך וכאילו היא נפרדת הכרך.

[שעה"צ ס"ק ט]

ספק דבריהם לקלא¹⁶⁸.

18) אמנם, במשניב לקמן (סי' תרצב ס"ק טו) כתב בשם הפמיג שיתכן שלא אומרים ספיקא ורבנן לקלא לענין קריאת המגילה, משום שחובה הוא מדברי קבלה. וכן כתב הפמיג (א"ח ס"ק ד ובפתחה כוללת היא אות יח) לענין כרך שהוא ספק מוקף, וכן תמה בטורי אבן (מגילה ה, ב) על שיטת הגאונים שהוכחה כאן, אכן בחידושי הרשב"א והריטב"א (שם) כתבו שדברי קבלה דינם כשל דבריהם ולקלא, וראה עוד בשו"ת תורת חסד (א"ח סי' לח אות ח). [ובעיקר הנהגה, ראה בשעה"צ לקמן (סי' תרצו ס"ק מא) שבבילה חובה הוא רק מדרבנן.

הלכות מגלה סימן תרפח המשן מעמוד 304

נחשב כפרו ועליו לקרותה בברכה, כיון שכעת דעתו להישאר בעיר עד עלות השחר, ואף שלכסוף יצא מהעיר קודם עלות השחר, אין אומרים שנמצא למפרע פטור מקריאת הלילה, אלא נפטור רק מקריאת היום. [וראה בחוריא (סי' קנב שם) שכתב על כך שלא מצינו שיהא אדם פרוז בלילה ומוקף ביום].

שישה שם עד הבוקר, וכיון שחזר לכסוף לכרך קודם שהאיר היום, נמצא שהקריאה שקרא בלילה בברכה היתה שלא כדון, שהרי אינו נעשה פרוז אלא אם כן נשאר בעיר כשהאיר היום [וראה בה"ע לעיל שלדעתו אף אם חזר לכרך קודם שהאיר היום, קורא בידי]. והפמיג (משניב ס"ק ו) כתב שגם לדעת ה"טו, לענין קריאת המגילה בלילה,

